

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

*Фінін Г.І., канд. філос. наук, доцент
Харківська гуманітарно-педагогічна академія*

У статті подано класифікацію сучасних педагогічних технологій. Проаналізовано інноваційні технології, що використовуються у громадянському та патріотичному вихованні. Запропоновано рекомендації щодо впровадження позитивного досвіду провідних країн світу з використання сучасних педагогічних технологій у громадянському та патріотичному вихованні.

Ключові слова: виховання, сучасні педагогічні технології, інформаційні технології, патріотичне виховання, громадянське виховання.

Актуальність проблеми. Розвиток сучасного суспільства спричинив зміни духовних цінностей у середовищі молоді. На другий план відійшли укорінені цінності суспільства, і тому виникає необхідність формування в молоді високих морально-психологічних якостей, які складають основу їх патріотизму та громадянства, почуття відданості та відповідальності за долю Вітчизни. Патріотичне виховання спрямоване на форму та розвиток особистості, яка має якості громадянина-патріота, та готовність успішно виконувати громадянські обов'язки в мирний та воєнний час. Складовою частиною патріотичного виховання є воєнно-патріотичне виховання. Воно пов'язане з вихованням готовності до захисту Вітчизни, забезпеченням безпеки у різних сферах діяльності. Патріотичне виховання – це формування у підлітків духовно-моральних і культурно-історичних цінностей, які відображають специфіку розвитку нашого суспільства та держави. Виховання патріотизму є необхідною частиною всієї діяльності з підготовки громадянина до виконання соціальних функцій та обов'язків. Застосування сучасних педагогічних технологій допоможе оптимізувати процес громадянського та патріотичного виховання молоді в системі освіти.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Головні напрями та засоби «інноваційного розвитку освіти» найбільш потужно представлено в роботах таких вчених, як В. Андрущенко, І. Бех, В. Бех, Г.Волинка, І. М. Дичківська, В. Журавський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Курило, В. Луговий, М.

Михальченко, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, І. Прокопенко, О. Савченко, Г. Селевко, М. Степко та ін. [3, 6, 16, 17]. Аналізу різних аспектів патріотичного та військово – патріотичного виховання присвячено роботи вітчизняних та закордонних учених: Є.О. Барилко, В. П. Беспалька, Т. І. Бондар, О.Л. Гапєєвої, М.Ю. Зеленкова, Н.Л. Голубкової, Д. Г. М.І.Нещадима, О.Е. Савельєвої, Г.А.Самарця, Г.Д. Темка, В.В. Ягупова, та ін. [1, 2, 5, 14, 19].

Разом з тим, незважаючи на достатньо широкий обсяг публікацій, вивчення ролі та значення інноваційних технологій як засобу громадянського, патріотичного та воєнно-патріотичного виховання не можна вважати вичерпаним. Існує низка проблем, які не мають в літературі достатнього висвітлення.

Метою статті є спроба філософського осмислення сучасних педагогічних технологій як засобу громадянського, патріотичного та воєнно-патріотичного виховання

Виклад основного матеріалу. Інноваційність розвитку освіти – постійні нововведення в діяльність навчально-виховних закладів, в навчально-виховний процес – є тією нагальною потребою, без задоволення якої вона втратить взаємозв'язок з життям, загубить свій творчий потенціал, перетвориться в рутинну справу, не потрібну ні суспільству, ні особистості. Життя вимагає інтенсифікації пошуку, експериментування, введення новітніх технологій, застосування нових засобів навчання та виховання. Разом з тим, реалізація цих вимог не може здійснюватись хаотично, безсистемно, непродумано й без урахування позитивного педагогічного досвіду. Інновації мають розгортатись з урахуванням минулого досвіду, а не ігноруючи його. В основі інноваційного розвитку освіти мають знаходитись педагогічна та інші соціогуманітарні науки (філософія, політологія, соціологія тощо). Слід погодитись з думкою, що поняття навчальна технологія синтезує в собі вплив навчального середовища на процес створення й функціонування адекватних потреб і можливостей особистості та суспільства теоретично обґрунтований навчально-виховною системою соціалізації, особистого та

професійного розвитку й саморозвитку людини в навчальному закладі. Технології навчання та виховання є педагогічними технологіями, тому що їх розробка й реалізація здійснюється на основі законів психолого-педагогічної науки і вони реалізуються, безумовно, в рамках педагогічної взаємодії вчителя та вихованця [18]. У той же час проведений аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел літератури дозволив нарахувати більше 300 визначень поняття «педагогічна технологія» [15].

При розробці методологічних підходів до визначення самого поняття «педагогічна технологія» цілеспрямовано звернутися до основних ключових понять, які синтезують різними авторами при визначенні поняття «технологія». Згідно з визначенням, прийнятим XX сесією Генеральною конференцією ЮНЕСКО, під навчанням розуміють процес і результат удосконалення здібностей та поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального росту [18]. У розумінні І.Зязюн в навчанні завжди наявний як формальний аспект, тобто духовна діяльність або духовна здібність, так і матеріальний, тобто зміст навчання [6, с.10]. Різні автори віддають перевагу різним поняттям «навчальні технології», іноді їх ототожнюють. Педагогічна технологія створюється в режимі взаємодії конкретного педагога і конкретного учня, вона неповторна і творчо переосмислена [6, с.10]. Власне педагогічна технологія – це спосіб розвитку особистості студента, який навчається, становлення в ній визначених соціокультурних та індивідуально-персоніфікованих характеристик. Педагогічна технологія може реалізувати свої цілі та завдання, якщо вона виступає як система, цілісний механізм, що діє цілеспрямовано і динамічно. Така система може бути побудована на ціннісно-педагогічних основах. Чітко осмисленому педагогічному підході. Який є принциповим питанням технології, що має сукупність поглядів відносно всебічного розвитку особистості [9, с.61]. Розглядаючи проблему педагогічних технологій, Ф. Янушкевич виділяє такі основні ознаки технології навчання, як сучасність, оптимізація навчального процесу, синтез результатів, отриманих з суміжних

наук, науковість і можливість відтворення процесу навчання та його результатів [18].

Він зазначає, що при побудові навчального процесу на передній план виходить викладач, як конструктор процесу навчання. При цьому однією із основних вимог технологічного підходу до навчання є погляд на навчання як на єдиний процес взаємодії педагога та учня.

Слід погодитись з Г. К. Селевко, який вважає, що будь-яка педагогічна технологія повинна задовольняти основні методологічні потреби (критеріям технологічності), які він визначає так: концептуальність, що містить філософську, психологічну, дидактичну й соціально-психологічну основу досягнення навчальних цілей; системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи); управління, що дозволяє можливість планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами й методами для корекції результатів; ефективність (сучасні педагогічні технології повинні бути ефективними за результатами, гарантувати досягнення параметрів визначеного стандарту навчання); відтворення, що має на увазі можливість використання (повторення) педагогічної технології в інших навчальних закладах, іншими суб'єктами. До джерел та складових нових педагогічних технологій Г. К. Селевко відносить соціальні перетворення та нове педагогічне мислення; педагогічну, психологічну й загальні науки; передовий педагогічний досвід; досвід минулого, вітчизняний і зарубіжний; народну педагогіку [17, с.16-17].

Завдяки дослідженням В. П. Беспалька, І. І. Мархеля, Г. К. Селевко, І. Ф. Прокопенка, С. І. Подмазіна, І. С. Якиманської, Б. І. Коротяєва та ін.[16, 1, 13] спираючись на це, можна виділити істотні властивості (ознаки), які можуть стати підставою для класифікації педагогічних технологій: цільова орієнтація, характер відносин викладача та учня, організація навчання (способи засвоєння). Також можна виділити такі групи (типи) педагогічних технологій, всередині яких є окремі види технологій навчання. [16]

Педагогічні технології за цільовою орієнтацією:

1. *За рівнем використання:* загальнопедагогічні, вузькопредметні, модульно-рейтингові технології.

2. *На підставі врахування особливостей контингенту тих, хто навчається:* технологія навчання обдарованих, технологія роботи з «важкими», масова технологія, компенсаторні технології, технологія просунутої освіти.

3. *За напрямком модернізації традиційного навчання:* на основі активізації діяльності, на основі інтенсифікації діяльності, на основі ефективності організації навчання, авторські технології, на основі гуманізації та демократизації відносин, на основі нової дидактичної й методичної організації (реконструкції) матеріалу, альтернативні.

4. *За характером змісту:* навчаючі і виховуючі, загальноосвітні і професійні, гуманістичні та технократичні.

Педагогічні технології за характером відносин учитель - учень:

У цих технологіях принципово важливою є позиція того, хто навчається: авторитарні технології, педоцентричні (дидактоцентричні) технології, особистісно орієнтовані технології, технології співробітництва, гуманно-особистісні технології, технології вільного виховання, езотеричні технології.

Педагогічні технології за способами організації навчання:

1. *За організаційними формами:* лекційно-семінарські та альтернативні; індивідуальні, групові, колективні, в парах; академічні й клубні (за інтересами); індивідуальне і диференційоване навчання.

2. *За домінуючим способом діяльності:* догматичні, репродуктивні, пояснювально-ілюстративні; програмне, проблемне, діалогічне, розвиваюче навчання; гнучкі технології навчання; ігрові технології; саморозвиваюче навчання; комп'ютерні технології.

3. *За типом управління пізнавальною діяльністю (за В. П. Беспалько):* класичне лекційне навчання, навчання за

допомогою аудіовізуальних ТЗН; система «консультант»; навчання за допомогою навчальної книги; система «малих груп» — групові, диференційовані способи навчання; комп'ютерне навчання; система «репетитор» — індивідуальне навчання; «програмне навчання», для якого є програма, складена заздалегідь.

4. *За орієнтацією на особистісні структури:* інформаційні (комп'ютерні) технології — спрямовані на формування знань, умінь, навичок; операціональні — спрямовані на формування способів навчальної діяльності; саморозвитку — формування механізмів самоуправління особистості; евристичні — розвиток творчих здібностей; комплексні (політехнологічні).

Г. К. Селевко виділяє класи технологій за такими ознаками: філософською основою, провідним фактором психічного розвитку, концепцією засвоєння; виділяється також традиційне навчання й традиційне класичне, при цьому не дається пояснення, чим вони відрізняються [17]. Своє бачення класифікації педагогічних технологій надає І.М. Дичківська [3]. Вище приведені класифікації дозволяють вирішити окремі методичні задачі, але вони не прояснюють питання про роль і місце наочності в структурі пізнавальної діяльності по суті.

Аналогічною є ситуація при спробі класифікувати технології навчання за філософською основою чи домінуючим фактором психічного розвитку. По-перше, треба розрізнити наукові основи педагогічних технологій і підстави для їх класифікації. На сьогодні існує багато філософських напрямків, шкіл, течій, які до певної міри знаходять відображення в освітньому процесі. Зробити класифікацію на основі всієї цієї кількості просто неможливо, та в цьому і немає ніякої потреби. По-друге, спираючись на ту ж наукову основу можна розробити різні педагогічні технології. Так, за допомогою асоціативно-рефлекторної теорії (І. М. Сеченов, І. П. Павлов) розроблено теорію формування понять (Ю. А. Самарін, Н. О. Менчинська, Д. Н.

Богоявленський) та діяльнісну теорію навчання (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв).

Діяльнісна теорія спирається на уявлення про структуру цілісної діяльності (потреби — мотиви — цілі — умови — дії) і пояснює процес активно-дослідницького засвоєння знань при розв'язанні задач. Процес розв'язання задачі полягає в пошуку дій, з допомогою яких можна так змінити її умови, щоб досягнути результату. Дослідники окремих напрямків цієї теорії виокремлювали різні компоненти цілісної структури діяльності: теорію змістовного узагальнення Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова, теорію поетапного формування розумових дій П. Я. Гальперіна – Н. Ф. Талізінної, теорію соціального навчання А. Бандури – Є. Маккобі, когнітивну теорію навчання Д. Бруннера – С. Пайперта. Окрім того, традиційна технологія, будучи за філософською основою педагогікою примусу, виходить із асоціативно-рефлекторної концепції засвоєння.

Тому необхідно спрямувати зусилля на створення систем технологій навчання, вважаючи цю роботу справою є цілком реальною і корисною. Дуже продуктивними є погляди І.Ф.Прокопенка та В.І Євдокимова [16] на те, що класифікацій педагогічних технологій може бути багато. До того ж їх число, зміст і характер будуть постійно змінюватися в залежності від суспільно-історичних завдань навчання, виховання та освіти. Але такий підхід до обговорюваної теми передбачає також правомірність існування провідної (або провідних) класифікації педагогічних технологій на кожному історичному етапі розвитку педагогіки та системи освіти. Знання та використання сучасних педагогічних технологій допоможе у виконанні завдань патріотичного та військово-патріотичного виховання. Традиційна система освіти та виховання не забезпечує органічного входження нових поколінь у реальне поле різноманітних і поліфункціональних соціальних ролей. Вона багато в чому вичерпала себе щодо потреб сучасного суспільства та особистості, а наявні уявлення і поняття патріотичного виховання давно

застаріли. Виникає потреба в інтеграції сучасних педагогічних та інформаційних технологій і традиційних форм роботи щодо військово-патріотичного виховання з метою їх найбільш ефективного використання. Тому вдосконалення системи патріотичного виховання потрібно здійснювати узагальнюючи та поширюючи передовий досвід роботи, впроваджуючи інноваційні підходи та технології, що сприяють формуванню у населення високої патріотичної свідомості, вірності Вітчизні, готовності до виконання конституційних обов'язків.

Привертає увагу розроблена технологія патріотичного виховання воїнів засобами української етнопедагогіки як комплекс скоординованих виховних дій на підставі актуалізації патріотичних знань воїнів, етнопедагогіці традиції – на першому етапі, розвиток навичок і вмінь патріотичної діяльності – на другому, удосконалення знань, навичок, умінь, формування навичок патріотичної поведінки, озброєння воїнів методикою патріотичної самоосвіти і самовиховання. Результати її впровадження у військово-педагогічний процес декількох військових частин та військових інститутів свідчить про ефективність технології патріотичного виховання воїнів засобами української етнопедагогіки [12].

Серед напрямів військово-патріотичного виховання вагоме місце має системний підхід до вивчення та використання сучасних інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних ігор. Але навіть найкраща сучасна педагогічна технологія потребує відповідної підготовки та супровіду, без яких неможливе їх ефективне використання. Тому, на наш погляд, є плідним звернення до досвіду освітніх систем інших держав з цього питання.

У збройних силах провідних країн світу набули розповсюдження й нові (нетрадиційні) форми військово-патріотичного виховання. Так, системний підхід до вивчення й використання комп'ютерних ігор з патріотичною метою використовується військовим керівництвом США. Після заснування Інституту креативних технологій його завданням стало об'єднання новітніх військових розробок з комп'ютерно-орієнтованими ігровими технологіями

[2]. Таким чином, можна зробити висновок, що керівництво ЗС США максимально використовує можливості інформаційних технологій у патріотичному вихованні молоді, а саме – рекламуванні військової служби. Одна з останніх тенденцій полягає в поступовій зміні пріоритетів в інформаційно-комунікаційному просторі на користь ігрової комп'ютерної індустрії. Слід зазначити, що за інформацією у засобах масової інформації, міністерство оборони Російської Федерації також планує залучати молодь до служби в армії за допомогою комп'ютерних ігор, оскільки наявна система військово-патріотичного виховання не принесла достатніх результатів[4]. На думку аналітиків, тінейджери, які виростили в світі комп'ютерних ігор і нових інформаційних технологій, можуть краще адаптуватися в армії, якщо вони ознайомляться з нею за допомогою комп'ютерних ігор. Однією з таких ігор стала «Американська армія («American's Army») [5].

Значну увагу використанню сучасних педагогічних технологій у військово-патріотичному вихованні приділяють в республіці Білорусь. Про це свідчить інтернет-відіобріфінг на тему: «Інформаційні технології у військово-патріотичному вихованні молоді: білоруський досвід» за участі начальника Військового інформаційного агентства Збройних Сил Республіки Білорусь «Ваяр», полковника Андрія Юрійовича Шубадьорова, який відбувся на інформаційно-аналітичному порталі Союзної держави [8].

Використання сучасних педагогічних технологій допоможе досягти таких виховних завдань «Концепції національно-патріотичного виховання молоді»: - формування духовних цінностей українського патріота; почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу; – забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, людей похилого віку, турбота про молодших та людей з особливими потребами; – консолідація діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, навчальних закладів, громадських організацій щодо національно-патріотичного виховання; – сприяння діяльності установ, навчальних закладів, організацій, клубів та осередків громадської активності,

спрямованих на патріотичне виховання молоді; – підтримання кращих рис української нації — працелюбності, прагнення до свободи, любові до природи та мистецтва, поваги до батьків та родини; – створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої мотивації до праці як основи конкурентоспроможності громадянина, а відтак, держави, – сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я; задоволення естетичних та культурних потреб особистості та інші [11].

Висновок. Удосконалення системи патріотичного виховання потрібно здійснювати спираючись на узагальнення та поширення передового досвіду роботи, упровадження інноваційних підходів та технологій, що сприяють формуванню у населення високої патріотичної свідомості, вірності Вітчизні, готовності до виконання конституційних обов'язків.

В умовах Євроатлантичної співпраці України необхідне подальше вивчення та використання досвіду залучення сучасних педагогічних та інформаційних технологій провідних країн світу щодо громадянського, патріотичного та воєнно-патріотичного виховання в системі освіти. Особливої уваги потребує дослідження можливостей використання стандартів освіти, навчальних планів фахівців провідних країн світу в системі освіти України, спрямованих на удосконалення підготовки педагогів для подальшої роботи з зазначених напрямків. Виникає потреба в інтеграції сучасних педагогічних та інформаційних технологій і традиційних форм роботи щодо військово-патріотичного виховання з метою їх найбільш ефективного використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989.— 191 с.
2. Гапеева О. Л. Застосування інформаційних технологій у військово-патріотичному вихованні курсантів вищих військових навчальних закладів / Питання педагогіки / О. Л. Гапеева // Вісник Національної академії оборони № 5 (13) 2009 с.27-29
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І.М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. –352 с.
4. Емельянов Михаил. Военно-патриотическое воспитание в США / Михаил Емельянов. [Електронний ресурс] : - Режим доступу <http://www.dosaaf.ru/blog/80-2011-10-17-14-14-10>

5. Зеленков М. Ю. Система формирования положительного отношения российского общества к Вооруженным Силам (научно-практический аспект) / М. Ю. Зеленков. – М.: Московский государственный университет путей сообщения (МИИТ), 2008. – 312 с.
6. Зязюн І. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І. Зязюн Рідна школа. – 2000. - №8. – с.10.
7. Носков В. И. Инновационные технологии в гуманитарном вузе/ В. И. Носков А. В. Кальянов, О. В. Мирошниченко и др.; Под. ред. В. И. Носкова – Донецк: ООО «Лебедь», 2002. – 288 с.
8. Информационные технологии в военно-патриотическом воспитании молодежи: белорусский опыт [Электронный ресурс]: - Режим доступа: <http://www.soyuz.by/ru/print.aspx?guid=59761>
9. Інформаційно-комунікаційні технології в гуманітарній сфері Збройних сил України: досвід, проблеми, перспективи: підручник/ В.І.Осьодло, В.В.Стасюк, В.П.Шевчук та ін.; За заг. ред. В.Г. Радецького. - К.НАОУ, 2007.-492с.
10. Кирикова З.З. Выбор оснований при проектировании педагогической технологии // Школьные технологии / З.З. Кирикова. – 2000. - № 6. – С.61-65
11. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. Затверджена спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України та Міністерство освіти і науки України N 3754/981/538/49 від 27.10.2009. [Електронний ресурс] : - Режим доступа: <http://sms.lugansk.ua/node/1272>
12. Красильник Ю. С. Патріотичне виховання військовослужбовців Збройних Сил України засобами української етнопедагогіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю.С. Красильник. — К., 2002. — 20 с.
13. Мархель И. И. К вопросу о классификации компьютерных технологий обучения // Нові інформаційні технології навчання в учбових закладах України / И. И. Мархель. — Одеса, 1999.— 275 с.
14. Нецадим Микола Іванович. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика [текст] : Монографія. / М.І. Нецадим, Ін-т. педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.
15. Сазоненко Г.С. Перспективні освітні технології: науково-методичний посібник / Г.С. Сазоненко за ред.. – К.: Гопак, 2000. – 560 с.
16. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів:навч. Посібник. / І.Ф Прокопенко., В.І. Євдокимов – Харків: Колегіум, 2008. – 344 с.
17. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
18. Педагогічні технології у неперервній педагогічній освіті / [Сисоєва С.О., Алексюк А.М., Воловик П.М., Кульчицька О.І., Сігаєва Л.Є. та інші]. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 50 с.
19. Темко Г.Д. Основи формування системи виховання воїна в Україні у період утвердження державності (світоглядно-філософський аналіз) / Г.Д. Темко.: Монографія. – К.: Варта, 1997. - 288с.
20. Янушкевич Ф. Технология обучения в системе высшего образования Перевод с польского О.В. Довженко / Ф. Янушкевич – М.: Высшая школа, 1986. – 136 с.

Современные педагогические технологи и патриотическое воспитание

Финин Г.И.

В статье дана классификация современных педагогических технологий Проанализированы инновационные технологи, которые используются в гражданском и патриотическом воспитании. Были предложены рекомендации готносительно внедрения

позитивного опыта ведущих стран мира по использованию современных педагогических технологий гражданского и патриотического воспитания.

Ключевые слова: воспитание, современные педагогические технологии, информационные технологии, патриотическое воспитание, гражданское воспитание.

Modern pedagogical technologies and patriotic education

Finin G.I.

The article reviews the classification of modern pedagogical technologies.. Innovative technologies used in civil and patriotic education are analyzed here. It also offers recommendations about the introduction of positive experience in using modern pedagogical technologies of civil and patriotic education in leading countries.

Key words: education, modern pedagogical technologies, informational technologies, patriotic education, civil education.